

Savaşı Anlamak İçin Savaş Çalışmalarını Anlamak

Kıvılcım Romya BİLGİN

Savaşı Anlamak İçin Savaş Çalışmalarını Anlamak

Kıvılcım Romya BİLGİN*

Öz: Savaşın sadece devletlerarası bir çatışma biçimi olmaktan çıkarak kazandığı yeni biçimler savaş olgusuna ilişkin tartışmaları yeni bir boyuta taşımıştır. Bu tartışmaların ana hedefi savaş olgusunu anlamak ve savaşın doğasına, nedenlerine, sınırlarına ilişkin temel soruları yanıtlamak olmasına karşın, tartışmalarda gelinen noktayı anlamak da savaş olgusuna ilişkin temel soruların cevaplarının verilmesinde önem taşımaktadır. Diğer bir ifade ile ancak literatürün nasıl şekillendiği, literatürde öne çıkan düşünürlerin kimler olduğu, savaş çalışmalarının hangi disiplinler ve kavramlarla ilişki kurduğu gibi temel sorularla şekillenen alanın doğal sınırlarının tespiti ile savaş olgusuna ilişkin son dönemde yürütülen tartışmaları anlamak mümkün olabilecektir. Bu gayret, halen alanda yanıt aranmasına ihtiyaç duyulan soruları ve sorunları da ortaya koyma zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Çalışmada, ifade edilen bu ihtiyaca yönelik olarak savaş çalışmaları iki aşamada incelenmiştir. Öncelikle savaş çalışmaları alanına ilişkin kısa bir tarihsel çerçeve ortaya konulmuştur. Bu kapsamda, savaş çalışmaları Klasik, Rönesans, Aydınlanma ve Modern dönem olmak üzere dört ayrı dönemde incelenmiştir. İkinci aşamada ise savaş çalışmalarındaki temel sorular ve sorunlar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Savaş olgusu, savaş çalışmaları, savaş alanı, yeni savaş tartışmaları.

Comprehending The War Studies to Comprehend War

Abstract: Wars do not occur only as interstate conflict, they occur in new ways. These new ways brought a new dimension for the debates on the phenomenon of war. Although the primary objectives of these debates are to comprehend the phenomenon of war and find answers for fundamental problems concerning the nature, grounds and boundaries of war; comprehending the point reached at the debates is also of significance in finding answers for the fundamental problems concerning the phenomenon of war. In other

* Kara Harp Okulu Doktor Adayı. kivilcimromya@gmail.com

Kıvılcım Romya BİLGİN

words; it can be possible to comprehend the debates conducted recently on the phenomenon of war, by determining its natural boundaries shaped with essential questions such as how the literature for studies on wars takes shape, prominent theorists in the literature, disciplines and concepts relating to the war studies. This effort brings about also the necessity to set forth problems and questions still requiring solution in the field. In the study, as intended for this need that is expressed, the war studies have been dealt with in two phases. Firstly, a short historical framework has been set forth in relation to the field of war studies. Within this scope, the war studies have been dealt with according to four different ages as the Classical, Renaissance, Enlightenment and the Modern Age. In the second phase, the fundamental questions and problems in the war studies have been dwelled upon.

Keywords: *The phenomenon of war, war studies, warfare, new war discussions.*

Giriş

Günümüzde savaşın yeni biçimler kazanması ile beraber savaş olgusunun yeniden ele alınması gerektiğine ilişkin yoğun bir tartışma yürütülmektedir. Bu kapsamda, savaşın doğasına, nedenlerine, sınırlarına, etkilerine, nasıl savaşılabacağına ya da savaşanların kimliklerine ilişkin pek çok temel sorunun yeniden cevaplandırılması ihtiyacı doğduğu gibi; savaşın tarihsel anlamda bir olgu mu olduğu, yoksa kendi özellikleri içerisinde salt bir olay olarak mı ele alınması gerektiği (Büyükkakıncı, 2003: 83) veya sistemsel bir yeniden üretim sürecinin bir parçası mı olduğu gibi temel bazı konularda yeniden düşünölmeye başlanmıştır. Ancak, tüm bu soruları yanıtlamak için savaş olgusuna ilişkin yürütölen tartışmaları anlamak, bunun için de savaş çalışmalarının geçmişini, sınırlarını ve ihtiyaçlarını ortaya koymak gerekmektedir. Çalışma kapsamında da, bu noktadan hareketle savaş çalışmalarının gelişimi incelenerek, özellikle savaş olgusuna ilişkin alanda yapılan tartışmalara odaklanılmıştır. Bu sayede literatürün nasıl şekillendiğinin, literatürde öne çıkan düşünürlerin kimler olduğunun, savaş çalışmalarının hangi disiplinler ve kavramlarla ilişki kurduğunun gösterilmesinin yanı sıra savaş çalışmalarındaki temel sorular ve sorunların da gösterilmesi amaçlanmıştır. Bunun, savaş olgusunun ve günümüz savaşlarının daha iyi anlaşılmasında atılması gereken bir adım olduğu değerlendirilmektedir.

Esasında tarihteki savaşlara ve savaş olgusuna ilişkin çok disiplinli zengin bir kuramsal alt yapı bulunmaktadır. Bu kapsamda, savaşa ilişkin literatür; askeri tarih, savaş teorisi, strateji, savaş hukuku, savaşın dönüşümü ve yeni savaşlar, iç savaşlar gibi bir anlamda klasikleşmiş konulara ilave olarak; terörizmle savaş, cinsiyet ve savaş, savaş ekonomisi, post-modern savaş, küreselleşme ve savaş gibi görece yeni tartışmaları da içermektedir. Diğer bir ifadeyle, savaşın gelişimine paralel olarak ona ilişkin literatür de zenginleşmekte ve çeşitlilik kazanmaktadır.

Bu zenginlik bir yandan literatür içerisinde farklı tartışmaların çok disiplinli bir

bakış açısıyla yürütülmesine olanak sağlarken, bir yandan da savaşın farklı disiplinlerden pek çok kavramla değişik seviyelerde kurduğu girift ilişki nedeniyle de literatürde kavram kargaşasına yol açabilmektedir. Ancak, literatürde yaşanan kavram kargaşasının tek nedeni alanda, farklı disiplinlerdeki farklı kavramlarla kurulan ilişki değildir. Savaş (*war*) ve savaş alanı (*warfare*) ayrımının doğru yapılamaması da çoğu zaman bu alandaki bazı çalışmaların odaklandığı noktanın doğru işaret edilememesine neden olmaktadır. Odak kayması nedeniyle savaş olgusuna ilişkin temel soruların cevaplarına ilişkin tartışmalar da netleşmemektedir. Esas mesele, tam da bu noktada kendini göstermektedir ki o da savaş olgusunu anlamadan savaş alanını anlamadan, tam olarak mümkün olmamasıdır. Bu nedenle makalede, -kavramsal bütünlüğü sağlamak üzere- sadece savaş olgusuna ilişkin çalışmalar tarihsel süreçteki gelişimleri ile beraber ele alınmıştır. Bununla beraber makalede, kuramsal askeri çalışmalardan çok, savaş olgusunu öne çıkaran düşünürlerin görüşlerine ağırlıklı olarak yer verilmiştir. Böylelikle, bugünün savaş çalışmalarının üzerine inşa edildiği tarihsel temelin incelenmesine çalışılmıştır.

Savaş Çalışmalarının Gelişimi

Savaş çalışmalarının tarihteki izini takip etmek zordur. 20'nci yüzyıla kadar savaş çalışmaları adı altında özel bir disiplin kurulmamış olmasına rağmen savaşlar hakkında pek çok çalışma yayımlanmıştır. Bu döneme kadar yapılan çalışmaların büyük bir kısmı sadece bir tek savaşı veya belirli bir dönem içerisindeki savaşları ele alırken, pek azı savaş olgusunu anlamak üzere yapılmıştır. Bu durum alanın yeterince gelişmemesine neden olmuştur (Diehl, 2005: xxiii). Diğer bir ifade ile 19'uncü yüzyıla kadar genellikle savaş alanı üzerine yoğunlaşmış; savaş olgusu üzerine yapılan çalışmalar ancak 20'nci yüzyılda kendini ağırlıklı olarak göstermeye başlamıştır.

Savaş alanı üzerine oluşan askeri teoriler milattan önce Sun Tzu (M.Ö.400-320) ile başlamış; onu Knesofon (M.Ö.430-354), Sezar (M.Ö.100-44), Publius Flavius Vegetius Renatus (M.Ö.4'üncü yy.) gibi isimler takip etmiştir. Askeri teori, 15'inci ve 19'uncü yüzyıllar arasında ise batı düşüncesi ekseninde şekillenmiştir. Bu dönemde Marshal Sébastien Le Prestre de Vauban (1633-1707), Raimondo Montecuccoli (1609-1680), Jacques-Francois de Chastenot (1656-1743), Marquis of Puysegur (1656-1743), Jean-Charles de Folard (1669-1752) Count Turpin de Crissé (1709-1799), Paul Gideon Joly de Maizeroy (1719-1780), Pierre-Joseph de Bourcet (1700-1780), Jacques Antoine Hippolyte, Comte de Guibert (1743-1790), Henry E. Lloyd (1720-1783), Dietrich Heinrich Freiherr von Bülow (1757-1807), Antoine-Henri Jomini (1779-1869) ve Avusturya Arşidükü Charles (1771-1847) gibi isimler askeri teori çalışmalarına katkı yapmıştır. Yalnız aralarında Sun Tzu (M.Ö.400-320), Tükidides (M.Ö. 454-397), Niccolo Machiavelli (1469-1527) ve Carl Von Clausewitz (1780-1831) gibi birkaç isim sadece savaş alanına bakmamış, savaş olgusunu politika, toplum ve insan üzerinden de okumaya ve anlamaya çalışmıştır.

Kıvılcım Romya BİLGİN

Klasik Dönem Savaş Çalışmaları

Savaş, devlet ve sistem düzeyinde gerçekleşmeden çok önce insana ve topluluklara ait sosyal bir olgu olarak kabul edilir. Bu durum, savaşın tarihi gibi onu anlama çabalarını da çok eskilere dayandırır. Antik Çağ döneminde yazılı tarihin başlaması ile birlikte savaşa ilişkin ilk felsefi ve tarihi çalışmalar dönemin düşünürleri tarafından yapılmıştır. Ancak asıl mesele, bu dönemde yapılan savaşların ve bu dönemin düşünürlerinin günümüzdeki savaşları anlamada ne şekilde yardımcı olabileceği üzerinde yürütülen tartışmada düğümlenmektedir (Revilla, 2003: 61).

Herodot (M.Ö. 484-425) ve Tükidides'in (M.Ö. 460-395) savaş üzerine yazdıkları eserlerin savaş çalışmalarının temellerinden olduğu kabul edilmektedir. Tarihin babası olarak kabul edilen Herodot'un, Pers Savaşlarını (M.Ö. 499 ile 449) konu alan ve günümüzde Herodot Tarihi olarak bilinen eserinde Pers Savaşlarını son derece ayrıntılı bir biçimde anlatılması savaş çalışmaları açısından Herodot'u ayrı bir yere koyar. Eserin; savaş hazırlıkları, savaş kapasitesinin geliştirilmesi, savaşın toplumsal yapı ile olan ilişkisi ve strateji gibi konuları (Herodot, 1991) kapsamı nedeniyle savaş çalışmalarında önemli bir yeri bulunmaktadır.

Herodot'tan sonra gelen ve onun yazım tekniğini bir adım öteye taşıyan kişi Tükidides (Thukydides) olmuştur. M.Ö. 5'inci yüzyılda Atina ile Sparta arasında cereyan eden Pelepones (Peloponnessos) Savaşları'nın (M.Ö. 374-404) yazarı Tükidides (M.Ö. 454-397), tanrısal öğelerden arındırılmış anlatım biçimi nedeniyle modern tarihin babası, savaş üzerine tahlilleri nedeniyle ise savaş çalışmalarının öncülerinden biri olarak kabul edilir. "Pelepones Savaşları", savaşın siyasi açıdan tahlili, neden ve sonuçlarının nesnel ölçütlerle ortaya konulması (Thukydides, 2010); savaşın görünen ve asli nedenleri arasındaki ayrımı analiz etmesi (Lebow, 2003: 26); savaş, şiddet ve insan arasındaki ilişkiyi incelemesi ve "şiddetin öğretmeni" olarak tanımladığı savaşın insanı nasıl değiştirdiğini açıklaması (Price, 2004: 24-27) nedeniyle kendinden yüzyıllar sonra yapılan savaş çalışmalarında temel referans olacaktır.

Daha sonra gelen, -harp ceridesini literatüre kazandıran- Knesofon (M.Ö. 430-355) (Lee, 2005: 41), Polybius (M.Ö.200-118), Caesar (M.Ö.100-M.Ö.44) ve Ammianus Marcellinus (M.S. 325/330-391/395) gibi yazarların daha çok operasyonel konulara eğildikleri görülmektedir. Bunların savaş çalışmaları bakımından önemli Niccolo Machiavelli ve Francesco Patrizi başta olmak üzere Rönesans dönemi düşünürlerine bıraktıkları mirastır (Formisano, 2009: 226-239).

Dönemin savaş alanına katkıları tarihçilerle sınırlı kalmamıştır. Diyalektik felsefenin kurucusu kabul edilen Herakleitos'un¹ (M.Ö.540-480) savaş konusundaki görüşleri çağdaşları Herodot ve Tükidides'in savaşa, tarih üzerinden yaptıkları okumalardan oldukça farklıdır. Bugün hala savaş olgusunun tarih ve felsefe olarak iki temel disiplin üzerinden tartışılmasının temelleri bu döneme dayanmaktadır. Herakleitos için temel mesele 'çelişki'dir. Her ne kadar varlık 'bir' olsa da, çelişkinin

zorlamasıyla bölünür, kendi kendisinin karşısına çıkar, kendi kendisiyle çatışır. Bu temelden yola çıkan Herakleitos, her şeyin temeline çatışmayı (*eris*) ve savaşı (*polemos*) savaşı koyar. Ona göre, savaş karşıtların çatışmasıdır ve çelişkiler birbirleriyle kavga durumundadırlar. Bu kavga evrim sürecinde geliştirici bir güç taşır. Bu nedenle, Herakleitos, “savaşın her şeyin babası ve kralı olduğunu; kimini tanrı, kimini insan olarak ortaya çıkardığını; kimini köle, kimini özgür” kıldığını söyler (Capelle, 1994: 119). Herakleitos’a göre bu aynı zamanda savaş ile adaletin sağlanmasının da yoludur. Herakleitos’tan yüzyıllar sonra G.W. Friederich Hegel, Herakleitos’un kaldığı yerden devam edecek ve diyalektik ile savaş arasındaki ilişkiyi geliştirerek farklı bir yerden yeniden kurgulayacaktır. Öyle ki, bu düşünsel ilişki ve gelişim Carl Von Clausewitz’e kadar uzanacaktır.

Tükidides’in çağdaşı sayılabilecek Sun Tzu (M.Ö. 400-320), Çin uygarlığının ve Doğu kültürünün savaş anlayışını yansıtan “Savaş Sanatı” adlı eseriyle, sadece stratejinin değil, aynı zamanda savaş olgusunun da kavramsal temellerini ortaya koymuştur. Eski Yunanlı ve Romalı yazarların aksine Sun Tzu, savaşa ilişkin teknikler ve manevralar üzerinde durmamış, “devlet için hayati öneme haiz” gördüğü savaşın başarıyla yönetilebilmesi için komutan ve hükümdarlara uyması gereken kuralları içeren sistematik bir tez geliştirmiştir (Griffith, 1971: x). “Savaş Sanatı”, askeri bilimlerin tüm seviyelerini, devlet yönetiminde güvenlik algısının esaslarını, savaşın ve milli güç unsurlarının, savaşın kazanılmasına yönelik etkisini kuvvet-zaman-mekan kavramlarını ve yönetim ilkelerini kapsayan yönüyle konusunda yazılan eserlerin önüne geçmektedir (Varlık, 2012: 69).

Rönesans Dönemi Savaş Çalışmaları

14’üncü yüzyılın sonlarında Floransa’da başlayan ve daha sonra tüm Avrupa’ya yayılan Rönesans, sanatta ve bilimde gelişmelerin yaşandığı bir dönemi ifade etmesine karşın, esasında klasik eserlerin yeniden ele alınarak tartışılması ile yaşanan bir Orta Çağ’dan kopuş dönemidir. Rönesans döneminin bahsi geçen bu niteliği savaş çalışmaları alanında da belirgin olarak görülmektedir. Klasik dönem düşünürlerinin savaş alanına ilişkin çalışmalarının yeniden yorumlanması sayesinde Rönesans dönemi, pek çok alanda olduğu gibi savaş çalışmaları alanında da klasik ile modern düşünce arasında bir köprü vazifesi görmüştür.

Rönesans, dönemi düşünürlerinden Niccolo Machiavelli (1469-1527) askeri ve siyasi çalışmaları ile öne çıkmıştır. Machiavelli, bu kapsamdaki görüşlerini “Söylev/Konuşmalar”, “Prens” ve “Savaş Sanatı”nda yazmıştır. Machiavelli’nin, “Savaş Sanatı” daha çok askeri teknik konularla ilgiliyken; “Prens” ve “Söylev”, daha çok zamanın askeri kurumlarına eleştiri niteliğinde olmuştur (Gilbert, 2003: 11). Her üç eseri ile Machiavelli, savaş ve politika arasındaki ilişkiye ilişkin bir çerçeve ortaya koymaya çalışmıştır.

Kıvılcım Romya BİLGİN

Rönesans döneminde öne çıkan ve savaşa farklı bir bakış açısı getiren bir diğer isim de Hugo Grotius'dur (1592–1670). Grotius, haklı savaş düşüncesini hukukileştirerek savaşın gerekliliğini sorgulamıştır. Grotius, en ünlü eseri olan “Savaş ve Barış Hukuku” adlı yapıtında savaşı, hakların korunduğu, suçluların cezalandırıldığı bir olgu olarak ele almakta ve savaşın düzenlenmesi gerektiğine ilişkin fikirlerini ortaya koymaktadır. Grotius'un kendinden çok önce yaşamış olan Augustinus (354-430) ve Thomas Aquinas'ın yanı sıra, çağdaşları Francisco de Vitoria (1483-1546), Balthazar Ayala (1548-1584), Francisco Suarez (1548-1617) ve Alberico Gentili'nin (1552-1608) haklı savaş kavramına ilişkin yaptıkları tartışmaları geliştirdiği görülmektedir (Uzun, 2010: 11).

Savaşın nedenlerini ayrıntılı olarak açıklayan Grotius, savaş çalışmalarında savaşın nedenleri sorusuna cevap ararken de bir kaynak oluşturur. Grotius'u savaş çalışmalarında ayrı bir yere oturtan diğer bir husus da onun savaşın önlenmesini değil, düzenlenmesini merkeze alan yaklaşımıdır. Bu Grotius'un, “savaşı kendi çağının koşulları içerisinde vuku bulan tarihsel bir olay olarak değil, var olan sistem gerçekliklerinin kurumsal bir açılımı olarak” nitelendirmesinden kaynaklanmaktadır (Büyükkakıncı, 2003: 84). Bu noktadan hareketle, Grotius'un savaş çalışmalarına katkılarını sadece haklı savaş kavramı üzerinden okumak eksik bir çaba olarak kalacaktır.

Modern Dönem Savaş Çalışmaları

Modern dönem: Aydınlanma Çağı

Aydınlanma Çağı olarak adlandırılan dönemin, Rönesans ve onun mantiki sonucu olan bilimsel devrimden evrildiği kabul edilir (Baumer, 2010: 917). Aydınlanma Çağı'nın Rönesans döneminden evrildiğini söylemek önemli bir tespit olmakla beraber, Aydınlanma Çağı'nın düşünce tarihi üzerinde yarattığı etkiyi ifade etmekte yetersizdir. Immanuel Kant'ın “aklını kullanma cesaretine sahip ol (Sapere Aude)” (Kant, 1784: 1) diyerek temel felsefesini tanımladığı bu dönem, filozofların toplumsallığa ve toplumsal eyleme hayranlık duydukları bir dönemdir. Bunun nedeni ise bu dönemde her şeyin ölçütü olarak insanın ve insanın dünyasının ele alınmasıdır (Baumer, 2010: 919) ki bu, dönemin düşünürlerinin savaş olgusuna yaklaşımını da belirlemiştir.

Savaşın nedenlerinde insan doğasının rolü ile beraber savaşın toplumsal düzenin sağlanması ya da korunması için üstlendiği rol Aydınlanma Çağı'nda açık bir biçimde tartışılmıştır. İspanya Veraset Savaşı (1700-1715), Polonya Veraset Savaşları (1733-1735), Avusturya Veraset Savaşları (1740-1748) ve Yedi Yıl Savaşları (1756-1763) gibi Aydınlanma Çağı'nda yaşanan geniş çaplı savaşlar hem bu çağın düşünürlerini etkilemiş, hem de bu çağda tartışılan görüşler Amerika Bağımsızlık Savaşı (1775-1783) ve Napolyon Savaşları (1800-1815) gibi tarihi değiştiren bazı savaşların

ideolojik alt yapısını hazırlamıştır. Bu çerçevede, siyaset bilimciler ve askeri tarihçiler tarafından Aydınlanma Çağı ve savaş arasındaki ilişki bir tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmalarda iki konuya odaklanılmıştır. Biri, Aydınlanma Çağı'nın stratejik düşünceye etkileridir. Özellikle, Aydınlanma Çağı'nın bir parçası olan rasyonalizmin askeri düşünce üzerindeki etkileri savaş alanında önemli değişimlerin yaşanmasına neden olduğu gibi askeri kültür üzerinde de derin etkiler bırakmıştır (Krimmer ve Simpson, 2011). Diğeri ise savaşın nedenleri ve insanın rolü üzerine olmuştur ki savaş olgusunun kendisine yönelik tartışmalar burada yoğunlaşmıştır (Starkey, 2003: vii-viii).

Aydınlanma Çağı'nın erken dönem temsilcilerinden kabul edilen Thomas Hobbes (1588-1674) "Leviathan" da görüşlerini ortaya koyarken, Aydınlanma Çağı'nın düşünsel kimliği ile savaş arasındaki bağlantıyı ilk kuranlardandır. Hobbes, savaşı doğa durumunun bir uzantısı olarak tanımlarken; insanların birbirlerine doğuştan eşit olduklarını ve aralarındaki bedensel ve zihinsel farklılıkların birbirlerine üstünlük sağlayacak kadar net olmadığını ifade eder. Ancak ona göre, bu eşitlikten güvensizlik doğar. Çünkü birbirlerine karşı üstünlük sağlayamayan insanlar bunun sağlamak için birbirleriyle sürekli bir savaş halindedir (Hobbes, 1993: 90-110).

Hobbes'un savaş anlayışında, savaş, doğa durumunun bir sonucu olarak görülürken aslında insan doğasına dayandırılır. Diğer bir ifade ile savaşın nedenini insan doğası olarak gören Hobbes'un insan doğasına ilişkin tespiti bu noktada önem kazanmaktadır ki bu insan neden savaşmaktadır sorusunu da akla getirmektedir. Hobbes'a göre insan rekabet, güvensizlik ile şan ve şeref için savaşır (Hobbes, 1993: 94). Burada dikkat alınması gereken esas husus, Hobbes'un insan doğası ile savaşın nedenleri arasında kurduğu yakın ilişki ve bu ilişki sayesinde egemenliği kurgulamasıdır. Bu ilişki Hobbes'un toplum sözleşmesinin de önemli bir ayağını oluşturması bakımından önemlidir. Ancak, daha da önemlisi Hobbes'un savaşı, insan, toplum ve sistem düzeyinde görerek savaş çalışmalarına sağladığı katkıdır.

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), toplumsal savaş ve barış hakkındaki görüşleri ile Hobbes ile birlikte Aydınlanma Çağı'nda savaş çalışmalarına katkı yapan önemli düşünürlerden olmuştur. Rousseau, iki önemli eseri "Toplum Sözleşmesi" ve "İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı"nda savaş ve barış konusundaki görüşlerini ortaya koyar. "Savaş Durumu" adlı eserinde de Rousseau, savaşın nasıl sınırlanabileceği ve devletlerarasındaki düşmanlıkların nasıl sona erdirilebileceği konusundaki gözlemlerini paylaşarak barışa giden yolu arar. Bu iki eserin yanı sıra "Sonsuz Barış Projesinin Özeti" ve "Sonsuz Barış Üzerine Yargı" adlı eserleriyle de Rousseau, Avrupa devletleri arasında süren savaşların nasıl barışçı bir çözüme kavuşturulacağını araştırarak, devletler sisteminde bunun imkânsız olduğunu düşünür. Diğer bir ifade ile bir yandan savaşların sona ermesini isteyen Rousseau'yu gözlemleri bunun imkânsız olduğu sonucuna götürmektedir (Yalvaç, 2007: 125).

Esas olarak Rousseau'nun savaş konusundaki görüşleri Hobbes'tan farklıdır. Bu

Kıvılcım Romya BİLGİN

fark Rousseau'nun Hobbes'tan çok daha mutlu bir doğa durumu tablosu çizmesinden kaynaklanır. Bu nedenle Rousseau'nun savaş konusundaki görüşlerini anlamanın yolu Aydınlanma Çağı'ndaki pek çok düşünür gibi Rousseau'nun da doğa durumuna ilişkin görüşlerini anlamaktan geçer. Rousseau'ya göre (2002: 123-137), doğa durumu, insanların birbirlerinden bağımsız yaşadığı, eşitliğin olduğu ve bu nedenle de barışın hâkim olduğu bir durumdur. Ancak, toplumsal yaşama geçilmesi ile bu doğa durumu bozulur ve toplum her bireyin kendi çıkarını kovaladığı bir savaş alanına dönüşür. Diğer bir ifade ile Rousseau'ya göre (2001: 21-22), savaş durumu toplum insan doğasını bozduğu için ortaya çıkar. İnsanlar arasında doğa durumundaki rastgele şiddet insanın topluma girmesi ile örgütlü bir nitelik kazanır. Bu bakımdan, savaş, insan doğasına değil toplumsal yaşama geçişe bağlayan Rousseau, aynı düşünce çizgisinde yürümeye devam ederek savaşın amacını da sorgular.

Rousseau'nun toplum felsefesi ile savaş üzerine yazdıkları ilk bakışta Hobbes'a benzerlik gösterse de doğa durumuna ve toplum sözleşmesine ilişkin aralarındaki önemli farklılıklar Rousseau'yu savaş çalışmalarında Hobbes'tan ayrı bir yere taşımıştır. Ancak, hem Hobbes'u ve hem de Rousseau'yu günümüz çerçevesinden anlamının en iyi yolu Aydınlanma Çağı'nın diğer bir önemli düşünürü olan Kant'ı anlamaktan geçer. Doğal hukuk düşüncesiyle bilinen felsefeci Wilfrid Hinsch, "Kant'ta, Hobbes'un gerçekçiliği ile Rousseau'nun idealizminin özel bir karışımını buluyoruz" demektedir (Türkyılmaz, 2012a).

Immanuel Kant (1724-1084), barış çalışmalarına katkıları ile bilinen bir düşünür olmasına karşın, onun savaş konusundaki görüşleri kendinden sonraki düşünsel dönemi son derece derin bir şekilde etkilemiştir. Öyle ki Kant'ın, "Ebedi Barış Üzerine Felsefi Bir Deneme" isimli incelemesi yayımladığı 1795 yılından bu yana barış ve savaş çalışmalarında en çok tartışılan eserlerden biri olmuştur. Kant'ın, söz konusu eserinde savaş konusundaki yaklaşımı açıkça görülmektedir. Kant, esas olarak savaşa ilişkin görüşlerini barış durumu ile ilişkilendirerek açıklamıştır. Görüşleriyle ilk bakışta Hobbes'un pek çok görüşüne katıldığı izlenimi veren Kant, Hobbes gibi doğa halinin sürekli bir savaş olduğu varsayımından hareket eder. Bu bakımdan her ikisi de insan doğasının savaş ve toplum arasındaki kurucu ilişkisine değinir. Buna rağmen, her iki düşünür arasında savaşın temel prensiplerine ve savaş ile barışın toplumdaki uzantılarına/varlıklarına ilişkin önemli ayrımlar vardır (Mansfield, 2008: 19-20). Kant, "bir arada yaşayan insanlar arasındaki doğal halin bir barış hâli değil, her zaman ilan edilmiş olmasa bile her ân patlayabilecek gibi görünen bir savaş hâli olduğunu" (Kant, 1984: 233) belirtirken "böyle olunca bir barış hâlinin kurulması gerekir" diyerek Hobbes'tan ayrılarak barışı idealize eden bir yola girer (Türkyılmaz, 2012a). Diğer bir ifade ile Kant'a göre, doğa hali hakim olduğu sürece savaşlarını önlemek mümkün değildir.

Kant'ın üzerinde esas durduğu husus savaş ile iktidar arasındaki ilişki ve bu ilişkide toplumun yeridir. Zaten Kant ve Rousseau gibi, etik politik gelenekler yaratmış düşünürler için savaşın ortaya çıkışı ile iktidarın araçsallaştırılması arasında bir bağ

kurulması zorunludur (Soy, 2007: 119). Kant'a göre, mesela monarşide savaş ilanı çok kolaydır ve savaş ilan eden kişinin hemen hemen hiçbir kaybı olmaz; çünkü hükümdar devletin sahibidir ama üyesi değildir. Gerçekleştirilmesi ve yürütülmesi en zor idare biçimi olan cumhuriyet yönetiminde ise savaş kararı herkesi etkilediği için aynı zamanda herkesi ilgilendirmektedir (Önal, 2000: 124). Bu noktadan hareketle savaş ilanının zorluğu üzerinde Cumhuriyet fikrini olumlayan Kant, savaşın neden olacağı yıkım ve zararlardan doğrudan etkilenecek halkın Cumhuriyet yönetiminde savaşa girme konusunda oldukça ihtiyatlı hareket edeceğini ifade ederek (Kant, 1984: 234) savaş, iktidar ve toplum ilişkisini kurgular.

Aydınlanma Çağı, önemli askeri düşünürleri de içinde barındırmıştır. Kaldı ki insana ait olan her şeyin entellektüel alanda keşfedildiği dönemde savaşın fethedilen alanlardan biri olmaması mümkün değildir. Maurice de Saxe (1696-1750), Jacques Antoine Hippolyte Comte de Guibert (1743-1790), Heinrich von Bülow (1757-1807) ve Henry Lloyd (1718-1783) başta olmak üzere Aydınlanma Çağı'ndaki askeri düşünürler askeri meselelerin düzenlenmesi prensiplerinin ve kurallarının ortaya konulması için çalışmışlar (Waldman, 2012: 347); bu gayretleri ile savaş çalışmaları literatürüne önemli katkı sağlamışlardır.

Modern dönem: 19'uncu yüzyıl

Aydınlanmayı, modernleşmeye bağlayan 19'uncu yüzyıl aynı zamanda modernleşmenin sınırlarını belirleyen bir eşiktir. Sanayi Devriminin yarattığı değişim ile bilimsel alanda yaşanan önemli gelişmelerin büyük sömürge savaşları ile birlikte dünyayı şekillendirdiği bu dönemi savaş çalışmaları açısından önemli yapan, İngiliz, Alman, Japon İmparatorluklarının ve ABD'nin dünya siyasetinde artan etkinliklerine karşın Kutsal Roma (962-1806), Birinci (1804-1815) ve İkinci (1852-1870) Fransız, İspanya (1492-1975), Babür (1526-1757) Çin (1368-1912) ve Osmanlı (1299-1923) İmparatorluklarının yıkıldığı ya da yıkılmaya girdikleri bir dönem olmasıdır. Dünya siyasal sistemindeki bu değişimin kaçınılmaz aracı olan savaşlarla birlikte savaş çalışmaları farklı boyutları ile gelişmiştir.

Bu dönemde savaş konusundaki görüşleri ile felsefe alanında öne çıkan isim, George Wilhem Friederich Hegel'dir (1770-1831). "Tin'in Görüngübilimi", "Mantık Bilimi" ve "Hukuk Felsefesinin Ana Çizgileri" en önemli eserleri olarak Hegel'in felsefesinin temel taşlarını oluşturmaktadır. Hegel'in 1818'den başlayarak, Berlin Üniversitesi'nde verdiği bir dizi dersle olgunlaştırdığı ve "diyalektik"² olarak bilinen mantık sistemi de Hegel felsefesinin en bilinen ürünüdür. Hegel diyalektiği, Hegel felsefesinin olduğu gibi Hegel'in savaş konusundaki görüşleri ele alırken de temel referans noktasıdır.

Hegel de, Herakleitos gibi savaşın her şeyin babası ve kralı olduğuna inanmaktadır. Savaşı devletin güvenliğinin ve ulusal çıkarların korunmasını sağlayan bir araç

Kıvılcım Romya BİLGİN

olarak görürken, Hegel, toplumun işleyişi ve özgürlüğün elde edilmesiyle ilgili olarak pozitif yönüyle ele almayı tercih eder (Yalvaç, 2008: 92). Hegel, savaşı devletlerarası ilişkilerde kaçınılmaz olarak görmektedir. Ona göre, her bağımsız devlet, kendi mutlak bağımsızlığını korumakla mükelleftir; bu, vazgeçilemez bir hak olduğu kadar da bir vazifedir. Devletlerarasında barış yoluyla çözülemeyen problemler ancak savaş yolu ile çözülebilir; savaş, en son ve kesin çözüm şeklidir (Hegel, 1991: 258-260). Bu yaklaşımı ile Hegel, Rousseau'nun savaşı devletin devletle olan bir ilişki biçimi olduğu şeklindeki yaklaşımına katılır ve savaşı Rousseau gibi esasında devletlerarası bir ilişki biçimi olarak yorumlar.

Hegel'in savaşa ilişkin görüşleri kadar savaşa yüklediği anlam da tartışmalıdır. Türkmen'e göre (2012b), Hegel'in savaşın pozitif unsurlarını ele alması savaşı "iyi" bir şey olarak gördüğü anlamına gelmemektedir. Hegel'e göre, nasıl ki ölüm yaşamın dışında değil, yaşama ilişkin bir şeyse, bu anlamda ölüm ne iyi ne de kötü bir şeyse, savaş da varlığa ait bir şeydir ve bu anlamda ne iyi ne de kötüdür. Bu bakımdan Hegel, savaş konusunda varlığın yapısına ilişkin bir saptama yaptığı ve ona bir işlev kattığı değerlendirilmelidir. Bağçe ve Öztürk ise (2008: 15), Hegel'in savaşa bakışını Türkmen'den farklı yorumlar. Onlara göre, Hegel savaşı överek ve dolayısıyla devlete toplumsal destek sağlama yolunu tercih ederek esasında bir tür katılım mekanizması tasarlamıştır. Hegel tarafından kurgulanan savaş ya da sürekli bir savaş tehlikesi toplumun ortak bir amaç etrafında birleşmesini sağlar. Hegel, savaşı savunarak gönüllü katılım kanalını kapattığı yurttaş için bir zorunlu katılım kanalı açmıştır. Bu perspektif içinde savaş, birey-devlet ilişkilerini düzenleyen ve özünde yurttaşlığı ikame eden bir bağlam haline gelmiştir. Bu düşünsel temel üzerinden yürüyen Hegel, bireyin devlete feda edilebilir olduğu fikrini yerleştirerek özellikle II'nci Dünya Savaşı'na ve faşist ideolojiye giden yolun düşünsel temellerini atmıştır.

Yaşadığı dönemdeki kritik gelişmelerin ve olayların içerisinde aktif bir oyuncu olarak rol alan (Waldman, 2012: 345) Carl Von Clausewitz (1780-1831) "Savaş Üzerine" adlı eseri ile alanda derin izler bırakmıştır. "Savaş Üzerine" adlı eser esasında sekiz kitaptan oluşmaktadır. Bunlardan ilki savaşın doğası, ikincisi, savaş teorisi ile ilgidir. Üçüncü kitapta strateji, dördüncü kitapta ise muharebeyi ele alan Clausewitz; beşinci ve altıncı kitaplarda askeri kuvvetler ile savunma üzerinde durur. Son iki kitap ise taarruz ve savaş planına ayrılmıştır. Clausewitz'in, eserinde ifade ettiği taktik konusundaki görüşlerinin zamanla değeri azaldığı değerlendirilmekle beraber, eser savaşın esaslarını ele alan ilk kapsamlı inceleme olması açısından önemlidir (Rothfes, 2003: 85).

Bugün savaş çalışmalarında Clausewitz'e sıklıkla referans verilmektedir. Clausewitz, en çok "savaş, sadece politikanın başka araçla devamıdır" (Clausewitz, 2011: 45) önermesi ile bilinmesine karşın, özellikle savaşın tanımlanması, amaçlarının ortaya konulması ve araçlarının belirlenmesi konularındaki görüşleri ile savaş çalışmalarına katkı sağlamıştır (Clausewitz, 2011: 29-164). Clausewitz'in savaşı, belirgin eğilimleri bakımından üç yanlı şaşırtıcı bir olay olarak tanımladığı üçlemesi savaş

çalışmalarında onu ayrı bir yere taşımıştır. Clausewitz, savaşı “bir yanda, doğal kör bir güç olan ilkel şiddet, kin ve düşmanlık; öte yanda, ruhun özgür ve yaratıcı bir faaliyeti haline getiren tesadüfler ve ihtimal hesapları; son olarak da, sadece akla bağlayan politik araç niteliği” ile birbirine bağlayan bir yapı ortaya koyar ve bu yapıyı hükümet- ordu-halk ile ilişkilendirir (Clausewitz, 2001:47-48). Her savaşta mutlaka bulunduğunu iddia ettiği ve adına üçleme dediği bu yapı, o zamana kadar ki savaş çalışmalarında görülmeyen yeni bir anlayışı ortaya koyması nedeniyle önemlidir.

Clausewitz’in çağdaşı Hegel’in görüşlerinden etkilendiğine ilişkin değerlendirmeler bulunmaktadır. Benzer çevrelerde bulunmalarından, yaşlarının yakın olmasından ve aynı siyasi-askeri gelişmelerden etkilenmelerinden ötürü açıkça bilinmese de ikisi arasında en azından düşünsel olarak bir bağ olduğu değerlendirilmektedir. Bu konuda görüş bildirenler Clausewitz’in diyalektik yönetimi kullanmış olmasına ve Hegel ile görüşlerinde kesişen yönlerine dikkat çekerler (Herberg-Rothe, 2007; Echevarria, 2007; Paret, 2007; Strachan, 2007).

Aydınlanma Çağı’nın önemli askeri düşünürleri Bülow, Saxe, Guibert, ve Lloyd’un da Clausewitz’in çalışmalarında etkisi olmuştur. Ancak, Clausewitz’in bu askeri düşünürlerin fikirlerine tepki verdiğini değil, fikirlerinin üzerine yeni bir yapı inşa ettiğini söylemek daha doğru olacaktır. Clausewitz, onların kendi çalışmalarında ihmal ettiklerini düşündüğü ahlaki, psikolojik ve siyasi faktörleri de görmeye çalışmıştır (Waldman, 2012: 346). Clausewitz, bu gayreti ile savaş alanını anlamadan önce savaşın anlaşılması gerektiğine ilişkin bir tavır ortaya koyar ki 20’nci yüzyılda savaş çalışmaları bu tavır ile şekillenecektir.

Modern dönem: 20’inci yüzyıldan günümüze

Savaş olgusunun çok boyutlu ve disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması esasında 20’nci yüzyıla dayanır. Bu yüzyılda alanda yaşanan gelişmeler üç dönem altında incelenebilir. Bunları; I’inci Dünya Savaşı sonrası dönem, II’nci Dünya Savaşı sonrası dönem ve Soğuk Savaş sonrası dönem olarak sıralamak mümkündür. Bu üç dönemde geniş çapta yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmelerin savaş çalışmaları üzerinde de kaçınılmaz etkileri olmuştur.

Alanda en büyük gelişme I’inci Dünya Savaşı’ndan sonra tarih, siyaset bilimi ve felsefenin yanı sıra biyoloji, psikiyatri, antropoloji ve ekonomi gibi diğer disiplinler tarafından da savaş olgusunun çalışılması olmuştur. Bunun en temel nedeni, I’inci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa ve Amerika’daki yazar, politikacı ve araştırmacıların savaşa bakışının değişmesidir. O zamana kadar doğal, kaçınılmaz hatta gerekli ve geliştirici bir güç olarak algılanan savaş I’inci Dünya Savaşı sonrasında sorgulanır hale gelmiş; bu sayede de savaşa ilişkin geleneksel bakış açısı değişmiştir. Bu durum, savaşların gerçekleşmesi hali üzerinde bir fark yaratmasa da savaş çalışmaları açısından bir fark yaratmıştır (Mueller, 2009: 302-303).

Kıvılcım Romya BİLGİN

20'nci yüzyılın başlarında John. B. Watson (1878-1958) tarafından psikolojide tartışılmaya başlanan davranışsalci yaklaşım, ampirik verilerle sosyal olayların çalışılması savaş çalışmalarında kendine, henüz güçlü olmasa da, Frederick Adams Woods, Alexander Baltzly, Pitirim A. Sorokin, James Fry Richardson ve Quincy Wright'ın çalışmaları ile yer bulmuştur (Diehl, 2004: 222). Bu isimlerden İngiltere ve Amerika'da birbirinden bağımsız çalışan ancak sürekli ilişki içinde olan Richardson ve Wright öne çıkmışlardır. Savaşların karar vericilerin/politika yapımcıların verdikleri kararların uzun vadeli sonuçlarını öngörememeleri nedeniyle çıktığına inanan Wright ve Richardson, savaş sorununa çözüm bulunabilmesi için en gerekli parçalarından birinin konuyla ilgili bir veri tabanı geliştirilmesi olduğuna inanmaktaydılar (Aydın, 2001: 31). Ancak, savaşın anlaşılmasında bilimsel yöntemlerin kullanılması konusunda aynı kaygıları taşıyan Richardson ve Wright'ın çalışmaları o dönem uluslararası ilişkiler alanındaki idealizm-realizm tartışmaları arasında kalmıştır (Vasquez, 1999: 78-79).

Savaş çalışmalarında istatistiksel verilerin ve matematiksel modellerin kullanılmasına öncülük edenlerden Richardson, savaşın nedenlerine ilişkin ilk çalışmasını 1917 yılında bir yardım kuruluşu için I'inci Dünya Savaşı'nın çeşitli cephelerinde çalışırken yazmıştır. Richardson, bu çalışmaları 1919 yılında "*The Mathematical Psychology of War*" adıyla yayınlamıştır. Ancak, alandaki en önemli eserleri birtakım örnek olaylardan elde ettiği verilerle silahlanma yarışı konusunda hipotezler koyduğu ve ölümünden sonra yayınlanan "*Arms and Insecurity*" (1960) ve 1820-1949 yılları arasındaki savaş ve silahlı çatışma ile ilgili veriler toplayarak hipotezler oluşturduğu "*Statistics of Deadly Quarrels*" (1960) olmuştur.

Wright ise Şikago Üniversitesi'nden bir grup araştırmacı ile 1926-1942 yılları arasında savaşa ilişkin farklı disiplinlerde yapılan çalışmaları da analiz etmek için bir çalışma başlatmıştır. Bu çalışma süresince 1482-1940 yılları arasındaki 278 savaşın analizine ilişkin yayımlanan 40 tez ve 10 kitap Wright tarafından 1942 yılında "*A Study of War*" adı altında yayımlanmıştır. Wright tarafından bu çalışma ile savaşın doğasına ilişkin temeller saptanmaya çalışılırken, savaşın nedenlerine ilişkin de modeller ortaya konulmaya çalışılmıştır (Wright, 1942). Alanda bir dönüm noktası olarak kabul edilen ve bugün bile pek çok çalışmada referans alınan bu projenin etkileri uzun yıllar sürmüştür.

Aynı dönemde, Gaston Bouthoul öncülüğünde 1939 yılında Fransız'da, Fransız Polemology Enstitüsü (French Institute of Polemology) kurulmuştur. Bouthoul, eski Yunancada savaş anlamına gelen "*Polemos*" sözcüğünden savaş çalışmaları anlamında türetilen "*Polemology*" ile savaş çalışmalarına bir kimlik kazandırmaya çalışmış ve döneminde oldukça popüler olmuştur. "*Polemology*" savaşın nedenleri ve etkileri üzerine yoğunlaşarak, savaşın nasıl önlenileceği üzerinde çalışılması gerektiğini savunmuştur (Gardner ve Kobtzev, 2012: 3-5). Sözcük, enstitünün kapanması ve Bouthoul'un 1980'deki ölümünden sonra unutulmaya yüz tutmuş ve günümüzde nadiren kullanılır olmuştur.

Alanda bir diğer önemli değişimin yaşandığı dönem II'nci Dünya Savaşı'nın ardından 1950'li ve 1960'lı yıllar olmuştur. Sosyal bilimlerdeki davranışsalci akımdan daha fazla etkilenilmiş ve ampirik verilerle savaşın çalışılması meselesi yeniden gündeme gelmiştir. Esasında I'inci Dünya Savaşı sonrasında kendini hissettiren davranışsalci ancak II'nci Dünya Savaşı sonrası yaygın bir paradigma haline gelmiştir (Aydın, 2001: 30). Nihayetinde, Richardson ve Wright'ın çalışmaları önemli referanslar olarak kullanılmaya ve tartışılmaya başlanmıştır.

Bu dönemde davranışsalcılarının yanı sıra realistler de savaş çalışmalarında kendilerini daha etkin olarak hissettirmişlerdir. Savaşın nedenleri ve tanımlanması meselesi üzerine daha fazla eğilme ihtiyacının ve modern koşullar altında çok boyutlu olarak tartışılması gerektiği fikrinin öne çıkması neticesinde realizm perspektifinden de savaş ele alınmıştır. 1954 yılında Kenneth Waltz, "*The Man, The State and War*" adlı çalışmasında savaşın nedenlerini ele almış ve savaşın nedenlerini realist bakış açısı ile yorumlayarak o dönemde yeni gelişmeye başlayan uluslararası ilişkiler disiplini ile savaş arasındaki ilişkiyi kurgulamıştır (Waltz, 2001). İlerleyen yıllarda Hans J. Morgenthau, "*Politics Among Nations*" (1960) ve Robert Gilpin, "*War and Change in World Politics*" (1981) adlı çalışmaları ile uluslararası ilişkiler disiplininin gelişme döneminde savaş olgusunu çalışmış olsalar da, o dönem için Waltz kadar güçlü bir savaş tanımı ortaya koyamamışlar ve savaşın nedenlerine ilişkin yaklaşımlarını sınırlı tutmuşlardır. Ancak, uluslararası ilişkilerde realizmin önde gelen bu düşünürlerinin savaşın doğasına ve nedenlerine ilişkin yaptıkları çalışmalarda realist-neorealist teorileri kullanılmaları ile yarattıkları etki o kadar derin olacaktır ki, liberal-neoliberal teoriler ile birlikte alanda yarattıkları hakimiyet nedeniyle uluslararası ilişkiler alanındaki diğer teorilerin savaş konusunda yapılan çalışmalara girmesi daha uzun yıllar alacaktır.

Realist çalışmaların savlarını tarihsel analizler ile desteklemeleri davranışsalcılar tarafından eleştirilmiş ve savaşa daha bilimsel yaklaşılması fikri daha ısrarlı bir anlayış ile gündeme gelmiştir. Bu konuda da en büyük adım "*Correlates of War Project (COW)*" ile David J. Singer tarafından 1963 yılında atılmıştır. Aslında Singer, Wright ve Richardson'ın çabalarını devam ettirmiş; savaşa ilişkin bilimsel araştırmalar yapmak için veri toplamış ve modellemeler yapmaya çalışmıştır. Bu çalışma ile savaşların tanımlanmasında ve sınıflandırılmasında rakamlara dayalı bir modelleme geliştirilmiştir. Bu sayede, alanda neyin savaş olup olmadığı ya da neyin devletlerarası veya devletler içi savaş olarak görülüp görülmeyeceğine ilişkin tartışmaların önüne büyüklük, yoğunluk ve şiddet oranı gibi adlandırdıkları birtakım sayısal verilerle geçilmeye çalışılmıştır (Singer ve Small, 1972; Singer ve Small, 1982). COW projesinin ardından benzer pek çok proje ile savaşa ilişkin veriler toplanmaya ve analiz edilmeye başlanmıştır. Heidelberg Üniversitesi'nde başlatılan KOSIMO³ Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (IISS) tarafından yıllık olarak yayımlanan Silahlı Çatışma Veritabanı (ACD) ve Stockholm Uluslararası Barış Araştırma Enstitüsü (SIPRI) tarafından yürütülen Uppsala Çatışma Verileri Projesi (UCDP) öne çıkan önemli projeler olmuşlardır (Yalçınkaya, 2010: 25).

Kıvılcım Romya BİLGİN

Davranışsalcılar, savaş çalışmalarında sayısal verilere dayalı analizlerine karşılık, zaman içerisinde savaş ile uluslararası sistemde devletlerin kapasiteleri arasında ilişki kurarak tarihsel analiz metodları ile savaşları açıklamaya çalışan pek çok teori de ortaya atılmıştır. Organski ve Kugler'in Güç Geçişi (*Power Transition*) (1980), Modelski'nin Uzun Döngüsü (*Long Cycle*) (1987) ve Doran'ın Güç Döngüsü (*Power Cycle*) (1991) bunlardan en bilinenleri olarak bugün bile tartışılmaktadır. Bu teoriler özellikle savaş çalışmaları ile uluslararası ilişkiler arasında köprü niteliği olmaları ile ön plana çıkmışlardır. Bunların yanı sıra John Stoessinger, "*Why Nations Go to War*" (1974) ve Michael Howard, "*The Causes of War*" (1983) adlı çalışmaları ile belirli olaylardan yola çıkarak savaşın nedenlerine ilişkin sonuçlar çıkarmaya çalışılmışlardır. Stoessinger ve Howard'ın yaptıkları çalışmalar, temel soruları ve yöntemleri açısından savaş çalışmalarına önemli bir katkı sağlamışlardır. Benzer bir şekilde Jack Levy'nin 1495-1975 yılları arasındaki savaşları inceleyerek ittifaklar ile savaşlar arasındaki ilişki kurmaya çalıştığı "*Alliance Formation and War Behaviour*" (1971) adlı çalışmasında realistlerin ittifakların güç dengesi ile savaşları önlediğine ilişkin savlarına karşı durması ile en çok tartışılan çalışmalardan biri olmuştur. Kısmen davranışsalcılar ile realistlerin yöntemlerinin bir arada kullanılmaya çalışıldığı bu çalışmalar alanda önemli tartışmaların fitilini ateşlemiştir.

Michael Wallace, "*Arms Race and Escalation: Some New Evidence*" (1979) ve "*Armaments and Escalation: Two Competing Hypotheses*" (1982) adlı çalışması ile silahlanma ve savaş arasındaki ilişkiyi ilk defa sistemli olarak sorgulamıştır. Wallace'ın bu çalışmasına cevaben Paul Diehl'in yazdığı, "*Armaments and Escalation: A Closer Look*" (1983) alanda bir dönem sürecek bir tartışmayı başlatmış ve savaş çalışmalarının daha geniş bir alanda yorumlanmasına katkı sağlamıştır. Artık savaş çalışmalarında ittifaklar, askeri harcamalar, silahlanma ve nükleer caydırıcılık gibi konular savaşın nedenleri, etkileri ve sonuçları tartışmalarında birer değişken haline gelmiştir. Zaman içerisinde savaş çalışmalarında savaş olgusu ile beraber daha yeni ve farklı kavramlar tartışılır hale gelecektir.

Neticede, özellikle I'inci Dünya Savaşı'nın sonu ile Soğuk Savaşı'n bitimine kadar geçen süre içerisinde savaş çalışmalarında kısa sürede iki temel akımın varlığından söz edilir olmuştur. Modelski, Organski, Kugler ve Gilpin gibi teorisyenlerin kullandığı tarihsel açıklama perspektifi, savaşın doğal ve periyodik bir olgu olarak ele alınması gerektiği üzerinde durmuştur. Buna karşın, Richardson, Wright ve Singer gibi davranışsalcı araştırmacılar, barışın savaşın önlenemediği noktada gerçekleştiğini iddia ederek savaşa verilerin çözümlenmesi üzerinden yaklaşmışlardır (Büyükkacı, 2003: 86).

Soğuk Savaş'ın sonuna yaklaşılırken 1989 yılında William S. Lind, Keith Nighthengale, John F. Schmitt, Joseph W. Sutton ve Gary I. Wilson'ın 1989 yılında yayımladıkları "*The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*" adlı makale (Lind vd., 1989) savaş çalışmalarındaki dönüşümün habercisi olarak kabul edilmiştir. Savaş alanında yaşanan değişimi dönemlere bölerek ele alan çalışma aynı zamanda

bugüne kadar devlet merkezli ve katı ideolojik yaklaşımlar çerçevesinde çalışılan savaş olgusunda yaşanan değişimi göstermeye çalışması bakımından önem kazanmıştır. Lind vd., 1648 yılından itibaren savaşları dört nesile ayrılarak incelenmiş ve günümüz savaşlarını dördüncü nesil olarak adlandırmıştır. Onlara göre bu yeni nesil savaş döneminde önceki dönemlerde kullanılan teknik ve taktikler kullanılmakla beraber muharebe sahasında sivil-asker ayrımı kalktığı, barış ile savaş arasındaki ayrımın bulanıklaştığı, devletlerin karşısında devlet dışı aktörlerin yer aldığı, gerilla tipi harekâtın modernite ile revize edildiği yeni bir model ortaya çıkmıştır (Lind. vd., 1989: 22-26). Çalışma bu çizgisi ile alanda 1990'lı yıllarda başlayacak ve bugüne kadar sürecek tartışmalara öncülük etmiştir. İlerleyen yıllarda yayımlanan, Thomas Hammes'in "*The Evolution of War: The Fourth Generation*" (1994) ve "*The Sling and The Stone: On War the 21st Century*" (2006) ile William Lind'in "*Understanding Fourth Generation War*" (2004) adlı makaleleri günümüzde dördüncü nesil savaş yaklaşımını belirleyen temel çalışmalar olmuştur.

Dördüncü nesil savaş tartışmalarının savaş çalışmalarındaki önemi literatürde yeni bir kavramın tartışmaya açılmasının ötesinde savaşın değişimine dikkat çekerek başlattığı yeni savaş tartışmaları olmuştur. Martin van Creveld, 1991 yılında yayımladığı "*Savaşın Dönüşümü (The Transformation of War)*" (1991) ile dördüncü nesil tartışmasından yola çıkarak artık savaş olgusunu alanda daha kapsamlı ve farklı boyutlarda tartışmaya açmıştır. Bu sayede 1990'lı yıllarda yeni savaşları, eski savaşlardan ayıran pek çok çalışma yapılmıştır (Holsti, 1996; Kaldor, 1999; Snow, 1996; Gray, 1997; Creveld, 1999). Bu çalışmaların en önemlilerinden biri Soğuk Savaş sonrası çatışmalara "yeni savaş" adını koyarak tartışmalara bir isim ve yön veren Mary Kaldor'un "*Yeni ve Eski Savaşlar: Küresel Çağda Organize Şiddet (New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era)*" (1999) adlı çalışması olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşanan gelişmelerle birlikte savaş çalışmalarında başlayan yeni savaş tartışmalarının çizgileri belirginleşmiştir. Soğuk Savaş'ın bitimiyle küresel gelişmelere bağlı olarak Afrika, Balkanlar ve Kafkaslar'daki iç savaşlarla başlayan yeni savaş tartışmalarıyla farklı bir tartışma ortamı oluşturmuştur. Yeni bir tür organize şiddet modelinin geliştiğini ortaya atan ve bu yeni şiddet modelini inceleyen yeni savaş tartışmalarında, yeni savaşların önceki savaşlardan farklı olduğu ifade edilmiştir (Kaldor, 1999: 1-2). Bu çalışmaların çıkış noktaları iç savaşların sayılarının, muharebelerin şiddetinin ve/veya yoğunluğu ile iç savaşlarda zarar gören sivil kayıpların artmasıdır. Bu kapsamda yeni savaş tartışmaları, genel olarak yapı, yöntem ve motivasyon olmak üzere üç şekilde modern çatışmaların eskilerden farklı olduğunu iddia ederek "yeni savaşları", "eski savaş"lardan ayırmışlardır (Fleming, 2009: 215)

1990'lı yıllarda gelişen yeni savaş tartışmaları 2000'li yıllarda daha da gelişerek savaşın doğasının değiştiğine de vurgu yapmaya başlamışlardır (Kalyvas, 2001; Newman, 2004). Esasında yeni ve eski savaş ayrımının ortaya konulduğu tartışmaların temel çıkış noktaları Clausewitz'in "*Savaş Üzerine*" adlı çalışmasında ortaya koyduğu savaş anlayışı olmuştur. Bu bakımdan 1990'lı ve 2000'li yıllarda yoğun olarak gelişen

Kıvılcım Romya BİLGİN

yeni savaş tartışmaları dönemi, Clausewitz'in de eleştirildiği bir dönem olmuştur. Diğer taraftan, bu eleştiriler beraberinde Clausewitz'in yeniden tartışmaya açılması anlamına gelmiştir. Colin Gray, Christopher Bassford, Alan Beyerchen, Antulio J. Echevarria, Hew Strachan ve Andreas Herberg-Rothe gibi araştırmacılar yeni savaş tartışmaları karşısında Clausewitz'i yeniden canlandırmaya çalışmışlardır.

Bu tartışmaların neticesinde bugün literatürde iki ana akım oluşmuştur. İlk grup, yeni savaş tartışmalarını başlatan ve geliştiren gruptur. Onlara göre, Clausewitz'in savaş anlayışı geçerliliğini tamamen yitirmiştir. Günümüzde savaşları anlayabilmek için yeni perspektiflere ve araçlara ihtiyaç vardır. (Creveld, 1991; Keegan, 1993; Snow, 1996; Kaldor ve Vashee, 1997; Kaldor, 1999; Duffield, 2001; Münkler, 2005). Diğer bir gruba göreyse Clausewitz, kapsamlı bir savaş teorisi ortaya koymuştur. Günümüzde değişen teknolojik, ekonomik ve siyasi koşullara rağmen Clausewitz'in özellikle savaşın doğasına ilişkin söylemlerinin bugün bile geçerli olduğu değerlendirilebilir (Handel, 1986; Echevarria, 1995; Bassford, 1994; Strachan, 2006; Herberg-Rothe, 2007; Echevarria, 2007; Strachan ve Herberg-Rothe, 2008; Waldman, 2010; Schuurman, 2010; Karaosmanoğlu, 2011). İki temel eksen çerçevesinde gelişen ve bugün bile devam eden bu tartışmaların ortak noktası Clausewitz'i sürekli ve ısrarlı bir şekilde yeniden ele almaktır.

Savaş Çalışmalarında Temel Sorular ve Sorunlar

Savaş çalışmaları, güçlü bir düşünsel temel üzerine inşa edilmesine karşın bilimsel bir alan olarak yeni olması nedeniyle alanda yanıtlanması gereken pek çok soru olmasının yanı sıra alanın kimlik kazanabilmesi için de çözülmesi gereken pek çok sorun da vardır. Alana ilişkin en temel sorunu Barkawi ve Brighton, savaş çalışmalarının olması gerektiği kadar geniş ve güçlü bir alan olmaması olarak tanımlamaktadır. Onlara göre bunun nedeni savaş çalışmaları olarak adlandırılacak disiplinin kendine ait enstitüleri, düşünce kuruluşları ya da alt dalları olmaması değil, yapılan çalışmalarda aslında odaklanılan konunun çoğunlukla savaş olmamasıdır. Diğer bir ifade ile ya pek çok çalışmada savaş ile birlikte veya savaş durumunda analiz edilen diğer bir kavramın varlığı görülmektedir ya da dikkat belirli savaşlara verilmektedir. Buna karşın pek az ancak önemli çalışmada analiz edilen doğrudan savaş olgusu olmaktadır. Bu durum nedeniyle de, savaş çalışmaları olması gerektiği düzeye henüz erişememiştir (Barkawi ve Brighton, 2011: 128-129).

Barkawi ve Brighton'ın alana ilişkin yaptıkları tespitinin temelinde yatan nedenlerden biri savaş çalışmalarının diğer alanlarla kurduğu ilişkidir. Savaş çalışmaları uzun süre tarih ve felsefe üzerinden çalışılmış; ancak zamanla siyaset bilimi, ekonomi, hukuk, felsefe, edebiyat, teoloji, antropoloji ve sosyoloji başta olmak üzere pek çok sosyal bilimin yanı sıra matematik ve istatistik ile de ilişkili hale gelmiştir. Bu durum bir yandan savaş çalışmalarının uzun süre tarih ve felsefe kısırcasında kalmasına ve hatta askeri tarih ile sınırlanmasına neden olurken; diğer yandan savaş çalışmalarının

diğer disiplinlerle kurduğu ilişki sayesinde hem çok fazla genişlemesine hem de sınırlarının çizilmesinin zorlaşmasına neden olmuştur.

Günümüzde savaş çalışmalarının ağırlıklı olarak siyaset bilimi ve/veya uluslararası ilişkiler olarak temelde iki disiplinle yakın ilişki içinde olduğunu söylemek mümkündür. Bunun doğal bir sonucu olarak da savaş çalışmaları öncelikle birbiriyle de ilişki halinde olan bu iki disiplindeki teorik çalışmalardan ve yöntemlerden ağırlıklı olarak faydalanmaktadır. Savaş çalışmalarının disiplinler arası bir alan olduğu değerlendirildiğinde, her iki disiplinin savaş çalışmaları alanına katkıları yadsınmaz. Ancak, bu durum savaş çalışmalarının kendine ait bir alan oluşturmaya başladığı gerçeğini de değiştirmemektedir. Buna rağmen savaş çalışmalarında gelişimin sağlanması için alanda yanıtlanması gereken üç temel soru vardır. Bunlardan ilki, savaş neden çalışmalıdır sorusudur. İkincisi, savaş çalışmalarında esasen ne çalışmalıdır ki cevabı en tartışmalı olan soru budur. Sonuncusu ise savaşın nasıl çalışılması gerektiğidir.

Savaşın neden çalışılması gerektiğine yönelik cevap arayışında olan Howard, Sir Henry Maine'nin "Savaş, insanlık kadar eskidir. Fakat, barış modern bir icattır" sözüne vurgu yaparak, savaşın insanlık tarihinde organize politik gruplar arasında her zaman evrensel bir norm olduğunu ifade eder. Bu nedenle Howard'a göre (2000: 1-5), modern zamanlarda barış icat edilirken, savaş yeniden değerlendirilir. Howard, barışın önemini kesinlikle küçümsemezken, barışın anlaşılmasına giden yolun savaşın anlaşılmasından geçtiğine dikkat çeker. Zaten, savaş çalışmaları gibi gelişen bir alan olan barış çalışmaları da temelini savaşın sorgulanmasından almıştır. Kant, "Edebi Barış"ı yazarken savaşı anlamakla işe başlamış; Rousseau sivil devletin kökenini, bireyin bu sivil devlet içindeki durumunu, savaşları, savaşın özelliklerini, savaşla ilgili hakları ve devletlerarasındaki savaş durumundan yola çıkarak barışı ele almaya çalışmıştır.

Savaş çalışmalarında ilerlemek için kat edilmesi gereken daha çok yol vardır. Öncelikle, alanda neyin çalışması gerektiğine ve olan ile olması gerekene ilişkin kapsamlı bir tartışma ortamının gelişmesine ihtiyaç vardır. Burada bir yandan savaşın ne olduğu gibi çok temel bir sorun öne çıkarken, diğer taraftan savaşı var eden nedenlerin neler olduğu meselesi ortaya çıkar. Jomini'ye göre, savaş çalışılırken yapılması gereken basittir. Askeri tarihin eleştirel bir bakış açısı ile ele alınarak, pratik tecrübelerle bir araya getirilmesi savaş olgusunun tartışılmasında bir yöntem olmalıdır. Bu savaşın temel prensiplerinin de ortaya konulmasına olanak sağlayacak bir yöntemdir (Jomini, 2002: 12). Bu sayede, neyin çalışılması gerektiğine ilişkin sorun da çözülür.

LeShan, savaş çalışmalarında neyin çalışılması gerektiğine ilişkin soruna farklı bir yaklaşım getirmektedir. Ona göre savaşın nedenlerini araştıran araştırmacılar iki gruba ayrılmaktadır. Bir kısmına göre savaşa neyin neden olduğu o kadar açıktır ki cevabı aramaya gerek yoktur; bir kısmına göreyse cevabı bulunamayacak karışık bir soru ile karşı karşıya kalınmıştır. Her iki grubun da haklı olduğunu değerlendiren

Kıvılcım Romya BİLGİN

LeShan'a göre, araştırmacıların üzerinde durmaları gereken asıl soru savaşların neden çıktığı değil, insanların sorunların çözümünde neden savaşı tercih ettikleri ve hükümetlerin neden çoğunlukla kendi çıkarlarına da olan bu durumu benimsedikleridir (LeShan, 2002: 59). Shaw, bu soruya cevap ararken alandaki başka bir eksikliğe dikkate çeker. Shaw'a göre savaş çalışmalarında pek çok düşünür toplumlarda savaşın olağan dışı veya istisnai bir duruma işaret ettiği yönünde bir anlayışı olduğunu değerlendirirken, pek çok düşünür de savaşın toplumların kaynaklarına dayanmasına karşın kendi başına işleyen bir süreç olduğunu değerlendirmektedir. Bu nedenle askeri teoriler ile toplum teorileri birbirinden hep ayrı tutulmuş; ancak, aralarındaki esas ilişkiye odaklanılmamıştır. Bu nedenle, cevaplanması gereken toplumların savaşları ve savaşların da toplumları nasıl değiştirdiğidir (Shaw, 1988: 10).

Bu noktada savaşın nasıl çalışılması gerektiği sorusu da akla gelmektedir. Diğer bir ifade ile savaş çalışmalarında nitel mi, nicel yöntemler mi öne çıkmalıdır ya da önemli olmalıdır? Modern savaş çalışmalarının önde gelen isimlerinden Wright, nicel bilimsel yöntemlerin, özellikle savaş söz konusu olduğunda, insanların amaçları gibi evrensel olarak tutarlı faktörlerin veya koşulların olmamasından ötürü sosyal bilimlere uygulanmasının zor olduğunu ifade eder (Wright, 1965: 1355). Ancak, Wright bu vurgusu ile savaş çalışmalarında nicel yöntemleri dışlamak değil; aksine nicel yöntemlerin savaş çalışmalarındaki gerekliliğine istinaden sadece savaş çalışmalarında yöntem tartışmalarına ilişkin bir tespit yapmak amacındadır. Vasquez ise savaş çalışmalarının derin tarihsel alt yapısına rağmen, savaş olgusunun bugün birkaç araştırmacının bilimsel yöntemlerle çalıştığı bir alan haline geldiğini ifade eder (Vasquez, 2000: xiii). Vasquez bu tespiti ile aslında COW'u ve literatüre katkısının öneme işaret ederken; esas meselenin COW ve bunun gibi projelerin sunduğu bilgiden ne öğrendiğimiz ve bu bilgilerle ne yaptığımız olduğuna dikkat çeker. Vasquez'e göre asıl mesele savaşın çalışılma yönteminin neyin cevabını aramaya yönelik olduğudur.

Diğer bir zorluk da askeri tarih çalışmaları ile savaş çalışmalarının aynı şey olduğu konusundaki eksik ya da yanlış değerlendirmedir. Askeri tarih ve savaş çalışmaları birbirlerine paralel ilerleyen çoğu zaman kesişen çalışma alanlarıdır. Savaş çalışmalarının genişleyen hacmi askeri tarih çalışmalarının savaş çalışmalarının altında bir bölüm olmaya itmektedir. Ancak, askeri tarih çalışmaları ile savaş çalışmalarının aynı çalışma alanları olduğu iddiasında bulunmak savaşın ahlaki, sosyal, ekonomik, siyasi ve psikolojik boyutlarını dışlayan indirgemeci bir bakış açısı tehlikesini beraberinde getirir.

Savaş çalışmalarının sınırlarını çizerken karşılaşılan diğer bir zorluk strateji kavramı ile savaş arasında kurulan ilişkidir. Savaş çalışmaları alanından bakıldığında strateji kavramı doğal olarak ve kaçınılmaz bir şekilde öne çıkmaktadır. Öyle ki strateji kavramı/meselesi pek çok çalışmada merkeze oturmaktadır. Ancak, dikkat edilmelidir ki savaştaki enstrümanların ve askeri araçların nasıl kullanılacağı ya da çıkarların nasıl korunacağı ile ilgili bir konu olan stratejiyi çalışmak, savaş olgusunu çalışmakla aynı değildir. Diğer bir ifade ile stratejiyi savaş çalışmalarının önemli bir

parçası ya da birleşeni olarak görmek; ancak savaş çalışmalarını strateji çalışmalarına indirgememek esas olmalıdır. Böyle bir indirgemeci yaklaşım savaş çalışmalarının, politik amaçların gerçekleştirilmesi için stratejik, operasyonel ve taktik seviyede askeri meselelerin çözülmesi ve/veya geliştirilmesine indirgemek demektir.

Savaş çalışmalarının gelişimine ve yöntemine ilişkin bu tartışmalar bir yandan devam ederken, diğer yandan yaşanan küresel gelişmelerle beraber 1990'lı ve 2000'li yıllarda başlayan yeni savaş tartışmaları ile beraber çalışma alanına yeni kavramlar girmiştir. Düzensiz savaş (*irregular warfare*) ve bununla ilintili olarak isyan karşıtı operasyonlar, terörle mücadele, gerilla savaşı gibi kavramlar yeni olmasalar da yeniyemişçesine alanının genişlemesine neden olmuştur (Gustafson, 2009). Buna rağmen, savaş çalışmalarının bugün geldiği noktada hala en temel mesele olan savaşın ontolojisi tartışmasının devam ettiği görülmektedir.

Gelinen noktada, savaş çalışmaları alanında, savaşın sadece ne olduğu değil, nasıl ele alınması gerektiği, nasıl araştırılması gerektiği, diğer kavramlarla ve sosyal olgularla nasıl bir ilişki içine girdiği gibi çok temel soruların yanıtlanmasına hala ihtiyaç olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, savaşın nedenlerinin neler olduğu, hangi yöntemin analiz açısından genel anlamda kabul görebileceği üzerinde tam bir uzlaşma da bulunmamaktadır. Ancak, uzlaşmanın olmaması bir eksikliğe işaret etmekten ziyade savaş gibi kapsam olarak hem karmaşık, hem de farklı bir konuda teorik açıdan yeterli ve güçlü ortak çalışmalar ortaya koymanın zorluğuna işaret etmektedir. Zaten esas olan alanda uzlaşma sağlamak da değildir. Bu yüzden, savaş etütlerine yönelik teorik, metodolojik ve epistemolojik perspektiflerin çeşitliliğinin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır ki tam da bu sebeple savaş çalışmaları keşfedilmeyi ve yeniden tartışılmayı bekleyen bir alandır.

Sonuç Yerine

Tarihteki savaşlara ve savaş olgusuna ilişkin çok disiplinli ve zengin bir literatür bulunmaktadır. Pek çok farklı disiplinle iç içe geçen bu literatürün savaş olgusunun anlaşılmasına katkısı yadsınamaz boyuttadır. Ancak, literatürün bu zenginliğine rağmen günümüzde savaşların aldığı yeni biçimlerin anlaşılmasında zorluklar yaşanmaktadır. Savaşın sadece devletlerarası bir çatışma biçimi olmaktan çıkarak kazandığı yeni boyutları anlamak ve açıklamak ise son derece önemlidir. Bu durum esasında bugünkü savaşları anlamak adına öncelikle savaş çalışmalarının anlaşılması gerektiğine işaret etmektedir. Bunun için de atılması gereken en önemli adımlardan biri savaş çalışmalarının gelişimini ve geldiği noktayı kavramaktır. Ancak, alanın tarihsel gelişimini tek başına ele almak yeterli değildir, alana katkı sağlayan düşünürlerin savaşı anlayamaya çalışırken ortaya koyduğu diğer olgu ve kavramların tespit edilmesi de önem taşımaktadır. Bu sayede, alanda sorulması gereken temel soruları ve alana ilişkin sorunları tespit etmek mümkün hale gelebilecektir. Dahası, savaş çalışmaları literatürünün doğru anlaşılması ve kuramsal tartışmaların daha da geliştirilmesi

Kıvılcım Romya BİLGİN

mümkün olabilecektir. Bunun yanı sıra savaşın tanımlanması, nedenleri, sınıflandırılması gibi savaş olgusuna ilişkin yapılacak çalışmalarda netlik kazanılması mümkün hale gelecektir. İfade edilen bu çerçevede, savaşın yeni biçimler kazandığı günümüzde savaş anlamak için savaş çalışmalarının gelişimi ve geldiği nokta çalışmada gösterilerek alanın gelişmesi için gereken katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Notlar

- 1 Bazı tarih ve felsefeciler Diyalektiğin kurucunun Elea'lı Zenon olduğunu değerlendirir. Bunun temelinde Aristoteles'in, Elea'lı düşünürü, söylentilere göre, "diyalektiğin yaratıcısı" diye nitelendirmesi bulunur. Konuya ilişkin ayrıntılı çalışma için Bkz: Selahattin Hilav, *Diyalektik Düşüncenin Tarihi, Sosyal Yayınları*, İstanbul, 1993.
- 2 Genel kabul Hegel'in diyalektik düşüncesini oluştururken kendinden önceki düşünürlerin (Heraklitos, Sokrates, Platon, Aristo, Eckhart, Goethe, Fichte gibi) birikimlerinden istifade ederek diyalektik düşünceyi sistematik hale getirmiş olduğudur.
- 3 Konflikt-Simulations-Modell (Çatışma Simulasyon Modelleme)

Kaynakça

- Aydın M. (2001) *Barış Çalışmaları ve Çatışmaların Çözümü*. Ankara Çalışmaları No. 10, Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Bağçe E. ve Öztürk A. (2008). Aristoteles versus Hegel: Antik Bilgeliliğin Çarpıtılması Üzerine Notlar. *Liberal Düşünce*, 13 (51), 157-173.
- Barkawi T. ve Brighton S. (2011). Powers of War: Fighting, Knowledge and Critique, *International Political Sociology*, 5, 126-143.
- Bassford C. (1994). *Clausewitz in English: The Reception of Clausewitz in Britain and America, 1815-1945*. New York: Oxford University Press.
- Baumer F.V. (2010). Aydınlanma. İçinde Alev Alatlı (Ed.), *Batıya Yön Veren Metinler – III (ss.915-925)*. Nevşehir: İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı.
- Büyükakıncı, E. (2003). Uluslararası İlişkilerdeki Savaş İncelemelerinde Tarihin Metodolojik Araç Olarak Kullanımına Bir Bakış. *Doğu Batı Dergisi*, 24, 83-104.
- Capelle W. (1994). *Sokrates'ten Önce Felsefe*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Clausewitz C. (2011). *Savaş Üzerine*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Creveld M. (1991). *The Transformation of War*. New York: The Free Press.
- Diehl P.F. (2005). *War*. London: Sage Publications.

- Diehl P.F. (1983). Armaments and Escalation: A Closer Look. *Journal of Peace Research*, 20 (3), 205-212.
- Diehl P.F. (2004). *The Scourge of War: New Extentions on Old Problem*. Michigan: The University of Michigan Press.
- Doran C. F. (1991). *What is Power Cycle Theory? Introducing the Main Concepts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Duffield M. (2001). *Global Governance and the New Wars: The Merging of Development and Security*. London: Zed.
- Duyvesteyn, I. ve Angstrom, J. (2006). *Rethinking the Nature of War*. London: Frank Cass.
- Echevarria A. (1996). War, Politics and RMA – The Legacy of Clausewitz. *Joint Forces Quarterly*, Winter 1995-1996, 76-80.
- Echevarria, A. J. (2007). *Clausewitz and Contemporary War*. Oxford: OUP.
- Fleming C. M. (2009). New or Old Wars? Debating a Clausewitzian Future. *The Journal of Strategic Studies*, 32 (2), 213-241.
- Formisano M. (2009). The Renaissance Tradition of the Ancient Art of War. İçinde G. Beltramini (Ed.), *Andrea Palladio and the Architecture of Battle: With the Unpublished Edition of Polybius' Histories* (ss.226-239). Venice: Marsilio.
- Gardner H. ve Kobtzev O. (2012). *War: Origins and Prevention*. Burlington: Ashgate.
- Gilbert, F. (2003). Machiavelli: Savaş Sanatında Rönesans. İçinde Edward Earl Meale (Ed.), *Modern Stratejinin Yaratıcıları* (ss.3-25). ASAM: Ankara.
- Gilpin R. (1981). *War and Change in World Politics*. New York: Cambridge University Press.
- Gray C.H. (1997). *Postmodern War: The New Politics of Conflict*. New York: Guilford Press.
- Griffith B.S. (çev). (1971). *Sun Tzu: The Art of War*. Oxford/London/New York: Oxford University Press.
- Gustafson M. (2009). *Perspectives on War Studies and Irregular Warfare*. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:fhs:diva-286> 2009 (Erişim: 24 Kasım 2012).
- Hammes T. X. (2006). *The Sling and the Stone: On War in the 21st Century*. Minnesota: Zenith Press.

Kıvılcım Romya BİLGİN

- Hammes T.X. (1994). The Evolution of War: The Fourth Generation. *Marine Corps Gazette*, 26-35.
- Handel M. (1986). *Clausewitz and Modern Strategy*. London: Frank Cass.
- Hegel G.W.F. (1991). *Hukuk Felsefesinin Prensipleri* (Çev.Cenap Karakaya). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Herberg-Rothe A. (2007). *Clausewitz's Puzzle: The Political Theory of War*. Oxford: Oxford University Press.
- Herodot (1991), *Herodot Tarihi* (Çev.Müntekim Ökmen). Ankara: Remzi Kitabevi.
- Hobbes, T. (1993). *Leviathan* (Çev.Semih Lim). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Holsti K.J. (1996). *The State, War and the State of War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Howard M. (1983). *The Causes of War and Other Essays*. London: Temple Smith.
- Howard M. (2000). *The Invention of Peace: Reflections on War and International Order*. New Haven: Yale University Press.
- Jomini A.H. (2002). *Savaş Sanatının Ana Hatları*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Kaldor M. (1999). *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. Stanford: Stanford University Press.
- Kaldor M. ve Vashee, B. (1997). *New Wars*. London: Pinter.
- Kalyvas, S. N. (2001). New and Old Civil Wars - A Valid Distinction? *World Politics*, 54(1). 99-108.
- Kant I. (1984). *Edebi Barış Üstüne Felsefi Bir Deneme* (Çev.Nejat Bozkurt). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kant I. (1784). *What is enlightenment?*. <http://english.ncu.edu.tw/stewart/Teaching/Library/ReadingSec/What%20is%20Enlightenment.pdf>, (Erişim: 24 Kasım 2012).
- Karaosmanoğlu A. (2011). Yirmibirinci Yüzyılda Savaşı Tartışmak; Clausewitz Yeniden. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 8 (29), 5-25.
- Keegan J. (1993). *A History of Warfare*. New York: Alfred A. Knopf.
- Krimmer E. ve Simpson P.A, (2011). *Enlightened War: German Theories and Cultures of Warfare from Frederick the Clausewitz*, Camden House: Rochester.

- Lebow R.N. (2003). *The Tragic Vision of Politics: Ethics, Interests and Orders*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Lee J.W.I. (2005). Xenophon's Anabasis and the Origins of Military Autobiography. İçinde Alex Vernon (Ed.), *Arms and the Self: War, the Military and Autobiographical Writing* (ss.41-60). London: Kent State University Press.
- LeShan L. (2002). *The Psychology of War: Comprehending its Mystique and its Madness*. New York: Helios Press.
- Levy J. (1971). Alliance Formation and War Behaviour: An Analysis of the Great Powers, 1495-1975. *Journal of Conflict Resolution*, 25 (4), 581-613.
- Lind W.(2004). Understanding Fourth Generation War. *Military Review*, 84 (5), 12-16.
- Lind W.S., Nightengale, K., Schmitt, J. F, Sutton, J. W. ve Wilson, G. I. (1989). The Changing Face of War: Into the Fourth Generation. *Marine Corps Gazette*, 22-26.
- Mansfield N. (2008). *Theorizing War: From Hobbes to Badiou*, New York: Palgrave Macmillan.
- Modelski G. (1987). *Long Cycles in World Politics*. Seattle: University of Washington Press.
- Morgenthau H.J. (1960). *Politics Among Nations*. New York: Knopf.
- Mueller J. (2009). War Has Almost Ceased to Exit. *Political Science Quarterly*, 124 (2), 297-321.
- Münkler H. (2005). *The New Wars*. Cambridge: Polity Press.
- Newman E. (2004). The 'New Wars' Debate: A Historical Perspective is Needed. *Security Dialogue*, 35(2), 173-189.
- Organski A.F.K. ve Kugler, J. (1980). *The War Ledger*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Önal M. (2000). Dünya Yurttaşlığı, Barış ve Kardeşlik Üzerine Düşünceler: Immanuel Kant Örneği. İçinde İsmail Serin (Ed.) *Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik* (ss.122-130), Bursa: ASA.
- Paret P. (2007). *Clausewitz and The State: the Man, His Theories and His Times*. New Jersey: Princeton University Press.
- Price J.J. (2004). *Thucydides and Internal War*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kıvılcım Romya BİLGİN

- Revilla C.C.(2003). Ancient Warfare: Origins and Systems. İçinde Manus I.Midlarsky (Ed.). *Handbook of War Studies II* (ss.59-93). Michigan: The University of Michigan.
- Richardson L.J.F. (1960). *Arms and Insecurity: A Mathematic Study of the Causes and Origins of War*. Pittsburgh: Boxwood Press.
- Richardson L.J.F. (1960). *Statistics of Deadly Quarrels*. Chicago: Quadrangle Press.
- Rothfels H. (2003). Clausewitz. İçinde Edward Earl Meale (Ed.), *Modern Stratejinin Yaratıcıları* (ss.85-101). ASAM: Ankara.
- Rousseau J.J. (2001). *Toplum Sözleşmesi*. (Çev.Vedat Günyol), İstanbul: Adam Yayınları.
- Rousseau J.J. (2002). *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*. (Çev. R. Nuri İleri), İstanbul: Say Yayınları.
- Strachan H.(2007). *Clausewitz's On War: A Biography*. New York: Atlantic Books.
- Schuurman B. (2010). Clausewitz and the New Wars Scholars, *Parameters*, 40 (1), 89-100.
- Shaw M. (1988). *Dialectics of War*. London: Pluto.
- Singer D.J. ve Small, M. (1972). *The Wages of War 1816-1965: A Statical Handbook*. New York: Wiley Press.
- Singer D.J. ve Small, M. (1982). *Resort to Arms: International and Civil Wars: 1816-1980*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Snow D.M. (1996). *Uncivil Wars: International Security and the New Internal Conflicts*. London: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Soy B. (2007). Birinci Dünya Savaşı'ndan İkinci Irak Savaşı'na Orta Doğu: Medeniyetler Çatışması mı, Çıkar Mücadelesi mi?. *Doğu Batı*, Sayı 41, 117-145.
- Starkey A. (2003). *War in the Age of Enlightenment: 1700-1789*. Westpor: Praeger.
- Stoessinger J.G. (1974). *Why Nations Go To War*. New York: St.Martin's Press.
- Strachan H. (2006). *Clausewitz's On War*. New York: Atlantic Monthly Press.
- Strachan H. ve Herberg-Rothe, A. (2008). *Clausewitz in the Twenty First Century*. Oxford: Oxford University Press.
- Thukydides (2010). *Peloponnesos Savaşları*. (Çev. Furkan Akderin), İstanbul: Belge Yayınları.

- Türkyılmaz Ç. (2012a). *Savaş-Bariş Ekseninde Kant'ın Politik Düşüncesi*. <http://cetinturkyilmaz.blogspot.com/2012/05/savas-baris-ekseninde-kantin-politik.html> (Erişim: 24 Kasım 2012).
- Türkyılmaz Ç. (2012b). *Hegel ve Savaş Söylemi*. <http://cetinturkyilmaz.blogspot.com/2012/02/hegel-ve-savas-soylemi.html>. (Erişim: 24 Kasım 2012).
- Uzun E. (2010). Hakkı Savaş Düşüncesinin Batılı Kökleri: İlk Çağlardan Yirminci Yüzyıla Jus Ad Bellum Kavramı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6 (21), 19-33.
- Varlık A.B. (2012). Savaş Sanatı, Sun Tzu. İçinde, A.B. Varlık (Ed.) *Harp, Strateji ve Askeri Harekât Üzerine Dünya Klasikleri Öz İncelemeler Dizini* (ss.1-72). Ankara: KHO.
- Vasquez J. A. (2000). *What Do We Know About War?* Maryland: Rowman ve Littlefield Publishers.
- Vasquez J.A. (1999). *Power of Power Politics: From Classical Realism to Neotraditionalism*. New York: Cambridge University Press.
- Waldman T. (2010). 'Shadows of Uncertainty': Clausewitz's Timeless Analysis of Chance in War. *Defence Studies*, 10 (3), 336-68.
- Waldman T. (2012). Clausewitz and the Study of War. *Defence Studies*, 12 (3), 345-374.
- Wallace M. (1979). Arms Race and Escalation: Some New Evidence. *Journal of Conflict Resolution*, 23 (1), 3-16.
- Wallace M. (1982). Armaments and Escalation: Two Competing Hypotheses. *International Studies Quarterly*, 26 (1), 37-56.
- Waltz K. (2001). *The Man, The State and War*. New York: Columbia University Press.
- Wright Q. (1942). *A Study of War*, London: University of Chicago Press.
- Yalçinkaya H. (2010). Savaşın Değişimi ve Savaş Çalışmalarında Farklı Yaklaşımlar. İçinde Haldun Yalçinkaya (Ed.). *Savaş* (ss.13-30). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Yalvaç F. (2007). Rousseau'nun Savaş ve Bariş Kuramı: Adalet Olarak Bariş. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 4 (14), 121-160.
- Yalvaç F. (2008). *Hegel'in Uluslararası İlişkiler Kuramı: Dünya Tini, Devlet ve Savaş*. Ankara: Phoenix.

Summary

Comprehending The War Studies To Comprehend War

Kıvılcım Romya Bilgin*

In the literature pertaining to the studies on wars, intense debates are carried out on the matter that wars do not occur only as a bilateral relation of interstate and that, they occur in new ways and that the phenomenon of war should be re-considered from a framework of low intensity conflict perspective. These debates bring about the requirement of finding answers for many fundamental questions on the nature, grounds, boundaries and impacts of wars, on how to war or on the identities of the ones that wage wars. In addition, these debates require to find answers for difficult questions such as “is a war a phenomenon in historical sense or should it be considered merely as an occurrence within the framework of its own characteristics or is it a part of a systematical reproduction/regeneration process?” However, in order to find answers for all these questions, it is necessary to comprehend the debates carried out on the phenomenon of war and, therefore, set forth the history, boundaries and requirements of the war studies that reposition themselves at the present time.

In essence, there is a multi-disciplinary and rich literature on the wars in history and on the phenomenon of war. The richness of the literature arises out of the fact that it contains the most-widely known debates concerning wars such as the history of war, the theory of war, the relations between strategies and wars; the fair war, transformation of warfare, and new wars, civil wars, wars on terrorism and, in addition, this richness arises out of the fact that it contains also relatively new debates such as gender and war, war and modernity, war and globalization, war and environment and, the war economy. With these debates, it is seen that the literature develops in the course of time and that a tight tissue, in which many researches and debates on wars are carried out together, is formed. Consequently, this tissue constitutes the resource for the richness of the literature on wars. This richness, on one hand, allows for conducting different debates from a multi-disciplinary point of view within the literature and, on the other hand, may cause conceptual confusions in the literature due to the methodological relations established in various levels by wars with many concepts from different disciplines. However, the one and only reason of the conceptual confusions in the literature is not the relations established, in the field, with different concepts contained in different disciplines. A failure to use correctly the distinction between war and warfare usually causes the failure to indicate correctly the point on which studies focus in the literature. Due to the loss of focus, the debates on the answers of fundamental questions concerning the phenomenon of war cannot be clarified. The

* Turkish Military Academy, PhD Candidate. kivilcimromya@gmail.com

main issue reveals itself just at this point, which represents the fact that it is not possible to gain a clear comprehension of warfare without comprehending the phenomenon of war. A clear and correct comprehension of the literature concerning war studies gains importance just at this point. This effort, which will constitute the first step of a debate to be carried out on the phenomenon of war, will indicate the point reached at the extremely fundamental debates such as definition, grounds and classification of wars, which continue in the field. Moreover, this effort also occupies a significant place so that the studies carried out in relation to warfare take a meaning.

In the study, as intended for this need that is expressed, the war studies have been dealt with in two phases. Firstly, a short historical framework has been set forth in relation to the field of war studies. Within this scope, the war studies have been dealt with according to four different ages as the Classical, Renaissance, Enlightenment and the Modern Age. In the second phase, the fundamental questions and problems in the war studies have been dwelled upon. While reviewing the literature for comprehension of war; warfare, which expresses the tactics, operational capacity and strategy in the field of war, has been excluded and thereby; efforts have been made in order to set forth the history, boundaries and requirements of the literature for the war studies, which only aim at comprehending the phenomenon of war.

It is considered that the fundamental questions and problems in the war studies, which are expressed at the second phase in the study, are of significance in the sense that they clearly indicate what is aimed in this study. Although the war studies are built on a strong ideational foundation; there are three fundamental questions for which answers should be found in the field, due to the fact that the war studies are relatively new as a scientific field and due to the direct phenomenon of war analyzed in very few but significant studies. The first one is “why should studies be carried out on wars?” and, the second one is “what should, in essence, be studied in the war studies?” and, the third one is “how should studies be carried out on wars?” The emphasis on the matter that searching for answers for these questions will, in essence, further strengthen field, constitutes the objective of the study.

In conclusion; one of the step,s, which should be taken for comprehension of war that takes new shapes in today’s world, is to identify the problems in the field and make the contribution required for improvement of the field, by comprehending the developments and the point reached at the war studies.